

Whale watching met een Texelse twist

Wouter Jan Strietman

De laatste jaren duiken er opeens bultruggen op voor de kust. Zo ook de bultrug die de afgelopen maanden bij Texel rondzwemt. Er zijn verschillende theorieën over hun plotselinge aanwezigheid maar ook de nodige vragen over hun herkomst en bestemming.

Foto's Wouter Jan Strietman

Een reddingshelikopter van de SAR vliegt op 27 december op een trainingsvlucht ten westen van Texel. Plotseling ziet de bemanning in de golven een donker lang voorwerp in het water liggen. De bemanning besluit, nieuwsgierig als ze zijn geworden, dichter naar het voorwerp te vliegen. Dan blijkt het om iets heel bijzonders te gaan. Beneden hen zwemt een walvis. De bemanning kijkt verbaasd naar het tien meter lange dier dat onder hen zwemt. In eerste instantie vliegt de helikopter op relatief grote hoogte, maar later zakt die tot vlak boven het wateroppervlak. Het dier stoort zich absoluut niet aan de aanwezigheid van de helikopter en gaat rustig door met het eten van de daar aanwezige grote school jonge haring. Af en toe is zelfs het blazen van luchtballen te zien, een manier om de vis op te jagen.

Uit de foto's van de piloot blijkt dat het om een bultrug gaat. Dit is uniek, want voor onze kust worden maar heel zelden levende bultruggen gezien. De foto's komen op internet en halen de pers. Het nieuws over de walvis bij Texel verspreidt zich als een lopend vuurtje. Ook ik hoop een glimp van het dier op te vangen. Daarom reis ik op 12 januari af naar Texel. Ten westen van het eiland vaart op dat moment de Phoca. Schipper Bram Fey en de rest van de bemanning kijken in het gebied waar zij de bultrug al eerder gezien hebben. En ook deze ochtend blijkt het dier er weer rond

te zwemmen, ongeveer ter hoogte van strandpaviljoen De Zeester (Paal 17). Na een belletje vanaf de Phoca haast ik me daarom snel naar de strandopgang toe. En jawel, na wat speuren blijkt hij in de verte te zwemmen. Zo nu en dan komt het dier blazend boven en rolt dan langzaam weer onder water.

Varen Ondertussen maakt Texelaar Rutger Oosterhuis aan de andere kant van het eiland zijn sportvissersboot 'Het Sop' klaar om met een groep enthousiastelingen en journalisten op zoek te gaan naar de walvis. In 2007 organiseerde hij ook al een trip naar de bultrug die toen in het Marsdiep bij Den Helder rondzwom en hij is inmiddels een ervaren 'whale watcher'. Samen met tien anderen ben ik één van de gelukkigen die met hem mee kunnen varen. Om twee uur 's middags varen we weg uit de haven van Oudeschild en koersen dan om de zuidpunt van Texel heen.

Na een vaartocht van drie kwartier komen we bij het bewuste gebied aan. Omringd door tientallen meeuwen zien we daar opeens de bultrug rustig tussen de grote school haring door zwemmen. Om het dier niet te storen manoeuvreert Rutger zijn boot behoedzaam en op gepaste afstand schuin achter de bultrug. Ook legt hij de boot vaak stil. Dit heeft tot gevolg dat de bultrug soms nieuwsgierig onder en om de boot heen zwemt. Daarbij steekt hij zelfs

één keer zijn kop uit het water om ook boven water een kijkje te nemen, het zogenaamde spyhoppen.

Een onbekende De vraag die meteen gesteld wordt is of dit dezelfde bultrug is die in mei 2007 door honderden mensen gezien is. Eerst bij Den Helder en via een omweg langs de zuidkust van Ierland, een half jaar later bij IJmuiden. Uit vergelijking van foto's blijkt dat het hier om een ander exemplaar gaat. In tegenstelling tot het exemplaar van 2007 heeft deze een egaal zwarte rugvin. Maar waar dit dier dan vandaan komt, blijft giswerk. Want ook andere wetenschappers uit Europa en Noord Amerika herkennen dit exemplaar niet. Het zou hier dus om een 'uniek' exemplaar kunnen gaan dat tot nu toe alleen in Nederland is waargenomen. Bij het ter perse gaan van dit artikel worden foto's van het dier vergeleken met die van andere bultruggen die opgenomen zijn in de 'North Atlantic Humpback Whale Catalogue'. Dat is een database met kenmerken en foto's van alle bekende bultruggen in het Noord-Atlantisch gebied.

Herkomst De bultrug is een baleinwalvis die normaal gesproken voorkomt in het noordelijke deel van de Atlantische Oceaan. Binnen Europa komen bultruggen voor rond IJsland, Noorwegen en Schotland en soms bij Ierland. Buiten Europa

zijn er grotere populaties bij Groenland en de oostkust van Canada. In die gebieden zoekt de bultrug de plekken op met het meeste plankton, krill en kleine vis.

Een deel van deze bultruggen zwemt in de winter van de voedselrijke noordelijke gebieden naar warmere wateren rond de Kaapverdische Eilanden en het Caribisch gebied om daar te paren en jongen te krijgen. Dit zijn tochten van vaak wel duizenden kilometers via de diepere delen van de Atlantische oceaan, ten westen van Ierland en Schotland. Van alle dieren die de laatste jaren in en rond de Noordzee waargenomen zijn, kon er maar van één bultrug met zekerheid vastgesteld worden waar die oorspronkelijk vandaan kwam. Door middel van foto's van de onderkant van de staartvin kon de bultrug die bij Edinburgh werd gezien getraceerd worden tot de populatie bultruggen bij Groenland.

Mysterie De grote vraag blijft waarom bultruggen sinds 2003 opeens voor onze kust opduiken? Hiervoor zijn verschillende verklaringen mogelijk. Ten eerste is het mogelijk dat er in de gebieden waar bultruggen normaal gesproken voorkomen een verschuiving of vermindering van het aanbod heeft plaatsgevonden, waardoor de bultruggen gedwongen werden om op zoek te gaan naar voedsel in andere gebieden. Deze verschuiving en/of vermindering van het voedselaanbod wordt vaak in verband gebracht met de recente klimaatverandering. Zo heeft de opwarming van de Noordzee de afgelopen jaren geleid tot voedseltekorten in het noordelijke deel,

waardoor veel bruinvissen naar het zuiden getrokken zijn (waaronder Nederland). De waarnemingen van bultruggen voor onze kust worden daarom hiermee in verband gebracht. Ten tweede kan het zijn dat de groei in de totale Noord Atlantische populatie ertoe heeft geleid dat sommige dieren op zoek zijn gegaan naar nieuwe voedselgebieden buiten hun normale verspreidingsgebied. En tot slot is het mogelijk dat de bultruggen bij hun migratie vanuit noordelijke wateren naar het zuiden per ongeluk de 'verkeerde' afslag gemaakt hebben.

In dit geval lijkt er van migratie nog geen sprake te zijn. Het dier zwemt al geruime tijd rond voor de kust van Texel, met uitstapjes naar Egmond. Ook in februari 2009 is het dier gespot, wederom vanuit de SAR reddingshelikopter.

Oproep De vraag waar deze bultrug vandaan komt, verblijft en heen gaat is wetenschappelijk erg interessant. Iedereen die aan op zee is, kan meehelpen om deze vragen te beantwoorden door meldingen en foto's door te geven. Stichting De Noordzee verzamelt meldingen van bijzondere waarnemingen op de Noordzee. Niet alleen van bultruggen en andere zeezoogdieren maar ook van minder prettige zaken als drijvend afval of olie. Wij gebruiken deze informatie voor ons werk om de Noordzee beter te beschermen. Met een goed inzicht in de veiligheid en de milieusituatie op zee kunnen wij richting de overheid en gebruikersgroepen op zee werken aan een goede bescherming van de Noord-

zee. Meld ons daarom welke opmerkelijke dingen je tegenkomt aan het strand of op zee. Meer informatie is te vinden op www.noordzee.nl

Wouter Jan Strietman
wj.strietman@hotmail.com

Woord van dank Ik wil graag de volgende personen en organisaties bedanken voor hun bijdrage aan de totstandkoming van dit artikel: Bram Fey en de bemanning van de Phoca (Ministerie van LNV), Rutger Oosterhuis (Het Sop), Rosie Seaton (Allied Whale), Patrick van der Voort en Rob Sanchez (SAR Bristow Helicopters Ltd.).

Meer informatie

- Doorgeven van meldingen van bijzondere waarnemingen en achtergrondinformatie over zeedieren in de Noordzee: www.noordzee.nl
- Doorgeven van meldingen en overzicht van alle waarnemingen van walvisachtigen in Nederland: <http://home.planet.nl/~camphuys/Cetacea.html>
- The North Atlantic Humpback Whale Catalogue: <http://www.coa.edu/html/nahc.htm>
- Sportvissersboot Het Sop: www.hetsop.nl
- Alle strandingen van walvisachtigen in Nederland: www.walvisstrandingen.nl

Foto Wouter Jan Strietman

